

LENTEBLOEMEN.

Wanneer de lente gekomen is, begroet de minnaar der Natuur alom de eerste boden van het leven dat zich kwistig openbaart, na den stilstand — schijnbaar! — van den winter.

Dan begeeft de plantengaarder zich op weg en gaat wederom naar de velden, die hij den vorigen herfst verliet toen de laatste bloemen en bladeren verdorden, en waar hij nu de eerstelingen zich ontplooien ziet. Wat later in het jaar op den achtergrond treedt, overschaduwd door zooveel weelde en pracht die eerst beschouwd wordt, en ook door zooveel zeldzaams waarop men gretig zich werpt, om het te bestudeeren en te leeren kennen — dat alles houdt nu ons bezig, omdat het nog alleen staat en bijna geen mededinging heeft. Nu vooral is het aangenaam te wandelen door de wereld der planten en daar kennis aan te knooien, te leeren van die bescheiden burgeressen uit het groeiend rijk.

Een der eerste planten, die men overal in bloei vindt, is het kleine hoefblad, *Tussilago farfara*, met gele bloemhoofdjes die vóór de bladeren zich ontplooien en in samenstel op de madeliefjes gelijken. Vaak ziet men uitgestrekte stukken weiland, braakland of moeras door de bloemen dezer plant geheel geel gekleurd. Soms ziet men aan waterkanten en elders het groote hoefblad, *Petasites officinalis*, een plant die volstrekt niet op haar naaste verwant, de *Tussilago*, uiterlijk gelijkt. Haar bloemhoofdjes bestaan uitsluitend uit lichtroode en bruine buisbloempjes en zijn bovendien tot pluimen vereenigd. Daarom werd de plant uit het geslacht *Tussilago* afgezonderd, waarin LINNÆUS haar geplaatst had.

De gemeene veldkers of pinksterbloem, *Cardamine pratensis*, bloeit ook reeds vroeg; deze statige plant, met haar talrijke lichtpaarse bloemen en fijne bladeren, kan niet nalaten effect te maken. Haar

verschillende hollandsche namen bewijzen voldoende dat men de veldkers opmerkt; het kan ook niet anders. Immers tegelijk met haar bloeit er weinig in de vlakke, boomlooze beemden van Holland wat op schoonheid aanspraak maken kan, de enkele frissche, lieve, sierlijke voorjaarsbloemen moeten dus wel ieders aandacht trekken. Later in 't jaar, in zomer-, oogst- en hooimaand, wanneer men de opmerkenswaardige planten bij groote menigten te voorschijn komen ziet, verdeelt het volk ze in »Bloemen'', »Gras'' en »Onkruid''! Dan onderscheidt men weinig soorten omdat er zooveel zijn —; het is daarom misschien goed dat onze *Cardamine* — de veldkers, waterkers, koekoeksbloem, kievitsbloem, pinksterbloem, of hoe ze verder heeten moge — tot de schatten der lente behoort; anders werd ze wellicht niet opgemerkt.

De wilgen vertoonen hun fraai gekleurde katjes ook vroeg; nog vóór de bladeren uitkomen. De boom zelf kan geen aanspraak maken op het bezit van statige vormen, doch alsof dit nog niet voldoende ware, beijvert de mensch zich om den wilg nog leelijker te maken door hem af te knotten. En ik houd de eenmaal geuite bewering vol, dat ik geen mismaakter natuurprodukt ken in 't vlakke Holland, dan de knotwilg, die eigenlijk geen voortbrengsel der Natuur meer is, doch een kunstmatig vervaardigd ding. Het rechte misstaat in wilg en ratelpopulier. De knotwilg lijkt een omgekeerden bezem. Men heeft mij in een recensie de eer aangedaan deze meening te betwisten. En men kwam met de *Salix babylonica* als »dichterlijke wilg'' aandragen. Doch deze soort, de treurwilg, is de schoonste der geheele familie, juist omdat de rechtopstaande takken ontbreken. Men leze over den wilg b. v. F. W. VAN EEDEN, De dryaden van Holland, in het »*Album der natuur*'', 1856. De wilgen zijn algemeen langs wegen en slooten, op weilanden en dijken; vooral op de langwerpige, buitendijksche strooken gronds die bijna overal zich langs de rivieren uitstrekken. Men kan zich bijna geen weg voorstellen in Zuid-Holland, die geen uitzicht biedt op wilgen, indien hij er zelf al niet van is voorzien. De soorten en verscheidenheden echter zijn moeilijk te herkennen. Alsof de Natuur den wansmaak der menschen wilde verbergen, alsof zij zich schaamde over de aanslagen die de Heer der Schepping zich op de boomen veroorlooft gelijk op alles, heeft zij de wilgen kwistig bedekt met loof en bloemen. Vooral varens, *Polypodium vulgare*, en muurleeuwenbek, *Linaria cymbalaria*; maar ook andere planten sieren de kruinen der knotwilgen. De varens komen vooral tot haar recht wanneer vroeg in 't voorjaar de bladeren der wilgen nog niet ontloken zijn.

Het speenkruid, *Ficaria ranunculoides*, ontbreekt zelden op beschaduwde plaatsen. Dit plantje leert ons, welk een verwarring in de botanische wetenschap heerschte, toen de benoeming der planten nog niet op vaste regelen gegrond was. Vroeger voerde het speenkruid den naam *Chelidonium minus*, ter onderscheiding van *C. majus* (de tegenwoordige stinkende gouwe, *C. majus*). Tegelijk echter noemde men het speenkruid *Scrophularia minor*, alsof het verwant ware aan de *Scrophularia major* (nu *S. nodosa*, helmkruid).

In het Hollandsch heeft de *Ficaria* den naam »gouwe" met de *Chelidonium* gemeen en deelt zij den naam »speenkruid" met de *Scrophularia*. De mogelijkheid van een dergelijke verwarring levert een uitmuntend bewijs van het nut der thans algemeen ingevoerde systematische, latijnsche namen. In de kruidboeken der middeleeuwen — zelfs in de beste — heerschte een schromelijke verwarring. De schrijvers zagen meer naar PLINIUS en andere voorgangers, dan naar de planten zelf. Zij maakten verdeelingen in heesters, kruiden en boomen, of wel in al en niet geneeskrachtige planten. En zij beschreven vaak een verkeerde plant onder een of anderen naam, verruilden gemakkelijk een paar gewassen of gaven een denkbeeldige verwantschap op, enkel en alleen afgaande op gelijkkluidende namen. Men is vanzelf geneigd om een vaak ongegronde verwantschap te vermoeden tusschen planten met overeenkomende namen, vooral nu tegenwoordig de naaste verwantschap door een gemeenschappelijken geslachtsnaam wordt uitgedrukt.

In het begin van Mei komt er langzamerhand eenige verscheidenheid in het tapijt; de algemeene planten vertoonen zich: paardebloem, *Taraxacum officinale*, smeewortel, *Symphytum officinale*, hondsdrif, *Glechoma hederacea* en madelief, *Bellis perennis*. Wie kent ze niet? Waar onthreken ze?

Van de paardebloem vlechten de kinderen kransjes en kettingen (»kettingbloem"); de plant is overbekend als de grondkleur der bloemen van grasperken en weilanden: ja zóo typisch voor de *Compositae* met enkel lintbloempjes (*Cichoraceae*), dat velen al de verwanten »paardebloemen" noemen.

De smeewortel maakt een statige vertooning aan den slootkant. Sierlijk zijn de groote, wisselkleurige, cilindervormige bloemkronen: wit, crémekleurig, violet, ja bijna zwart komen ze voor; het meest opmerkenswaardig zijn de vijf schubben die goed in 't oog vallen

wanneer men de bloemkroon het binnenste buiten keert: ze zijn met fijne vergulde tandjes bezet. Prachtig is die fijne franje; geen menschenwerk kan schooner zijn dan het fraais verborgen binnen in deze nederige bloem, voortgebracht door een grove, ruwharige, tamelijk onoogelijke en zelden beschouwde plant. De niet-aandachtige beschouwer zal niet spoedig het schoon dezer bloem ontdekken; maar maakt men hem daarop opmerkzaam, dan slaat zelfs zijn betrekkelijke onverschilligheid over tot grenzelooze bewondering.

Het hondsdrif, nederig, kruipend, schijnbaar onbelangrijk, is niettemin schoon. Wie daaraan twijfelt, moet een bloempje van dit plantje van binnen bezien, en hij zal overtuigd worden van de waarheid dat de Natuur schoon is in haar grootsche zoowel als in haar geringe scheppingen. De aanbeveling om de bloempjes van dit plantje van binnen te beschouwen is voor den minnaar van de studie der planten vrijwel overbodig, want hij toch moet op alle deelen letten, wanneer hij de planten vergelijkt met de kenmerken — wanneer hij zijn vondst »determineert» zooals men zegt. Iets waar anderen zonder het een blik te gunnen voorbijgaan, blijkt hem bij nadere beschouwing schoon te zijn. Doch wat is schoon? Is de gansche natuur niet schoon? Echter kan men ieder, die staande houdt dat men de voortbrengselen uit het groeiend rijk kan bewonderen zonder ze te kennen, beantwoorden met het zoeven gezegde. Bovendien is in den regel hetgeen door het publiek het meest bewonderd wordt, geen natuurgewrocht meer, doch een door kunst en wansmaak verfraaid (?) »ding», een levend staaltje eener natuur, waar grootbloemige *Viola's*, *Aster's*, *Azalea's* en *Chrysanthemum's* alleen als schoonheden gelden, en onze Flora slechts genoemd wordt met den scheldnaam: onkruid. Een Natuur, waarin niets wordt bewonderd dan de corpora delicta van de zucht om »Natura Artis magistra» te verlagen en te verwringen tot »Ars Naturæ magistra». Dat alles zijn treurige symptomen van een epidemie die in de lucht zit en alle Natuurliefde zou willen verwoesten. Gelukkig dringt de Natuurstudie meer en meer tot alle klassen der maatschappij door.

Ten laatste beschouwen we onze madelief, de wereldburgeres. In alle landen en jaargetijden siert zij grasvelden en wegen. Zij ontbreekt echter in Noord-Amerika; waar men haar zorgvuldig kweekt, als een zeldzaam plantje uit verre landen. Is niet het bloempje reeds wegens deze bijzonderheid belangrijk? Bovendien behoedt de madelief een oud-hollandsch woord (made = weide) voor vergeten worden.

Langs den straatweg tusschen Delft en den Haag vindt men uitgestrekte landerijen, nabij de Hoornbrug, die den naam dragen van »'s-Gravenmade." De naam maagdelief is slechts een verbastering, uit onbekendheid met het woord »made" voortgesproten. Het duitsch heeft Massliebe, het zweedsch Tusenskön, het deensch Tusindfryd, het spaansch Bellorita, het engelsch Daisy, het latijn Bellis, — welke namen kennelijk in verband staan met de in alle landen opgemerkte schoonheid van dit lieve plantje, dat wederom bewijst hoe een plant niet zeldzaam, vreemd, onbekend behoeft te wezen om ons bezig te houden, belangstelling in te boezemen en stof tot nadenken te geven.

Behalve dit viertal, kan men de volgende als de voornaamste Meiplanten beschouwen: hoornbloem, *Cerastium triviale*, koolzaad, *Brassica napus*, gewone en kruipende boterbloem, *Ranunculus acris* en *R. repens*, herderstasch, *Capsella bursa pastoris* en schaafstroo, *Equisetum*. Hier en daar een enkel rietgras, *Carex*, b.v. de vroeg bloeiende *Carex acutu*, en veel grassen, onder anderen beemdgras en timotheegras, *Poa annua* en *Phleum pratense*. Op sommige plaatsen vindt men daartusschen en daarnevens nog een menigte minder algemeene planten — te veel om in deze korte opsomming te noemen.

We willen nog spreken over een minder algemeene plant, die in Mei haar bloemen in de slooten ontplooit, en waar ze voorkomt minder zeldzaam is, bij voorbeeld in gansch Zuid-Holland. We bedoelen de waterviolier, *Hottonia palustris*. Het is een sierlijke waterplant — »een onzer sierlijkste waterplanten" getuigt VAN EEDEN —; de bladeren zijn ondergedoken en haarfijn verdeeld, de onbebladerde bloemstengels steken boven den waterspiegel uit en dragen talrijke kransen van lichtpaarse, in 't hart gele bloemen. De waterviolier behoort tot de in al haar leden schoone familie der sleutelbloemen (*Primula*'s) en werd voorheen verward met het moerasviooltje, *Viola palustris*. In het werk van PETRUS NYLANDT, »De Nederlandsche Herbarius of Kruidt-Boeck, Beschrijvende de Geslachten, Gedaente, van allerhande Boomen, Heesteren, die in de Nederlanden wilde gevonden ende in Hoven onderhouden worden." (Amsterdam 1680), wordt op blz. 126 onder den naam »Water-Violieren, in 't Latijn *Viola palustris*" een beschrijving gegeven van de *Hottonia*.

Ik vond van de waterviolier eens exemplaren met zestallige bloemen; zij bestonden uit 6 kelkslippen, 6 kroonslippen en 6 meeldraden, in plaats van het normale getal 5. Bij het bepalen van den naam stuit men daardoor natuurlijk op moeilijkheden, wanneer men tusschen 5

en 6 te kiezen heeft. De eerstbeginnende heeft last met zulke abnormaliteiten, die hij soms — zooals in dit geval — in zijn handboeken niet aangeteekend vindt. Dus loopt hij gevaar van struikelen, zoolang die afwijkingen niet vermeld zijn. Wanneer de *Hottonia* nog eens met zestallige bloemen wordt aangetroffen, verdient het aanbeveling dat men in de Flora's daarop de aandacht vestigt, opdat het pad van den beginner geëffend zij.

Zoodra het laatste ijs verdwenen is, ontmoet men reeds planten in knop of blad, ja bloeiend vaak. Zij leeren ons, dat nooit de werkracht van het eeuwig-scheppend leven stilstaat. Trouwens in het hart van den winter zijn de voorbeelden daarvan talloos in de alsdan doodschijnende landschappen, hoewel het werkzaam leven in den winter niet voor den over het oppervlak zwevenden, maar slechts voor den tot den bodem doordringenden beschouwer valt waar te nemen.

Nooit is er stilstand!

In Maart en April bloeien reeds sneeuwkllokjes en boterbloemen, pinksterbloemen en paarse doovenetels, in de bosschen anemonen en viooltjes. Talrijke voorjaarsplanten prijken met in 't oog loopend fraaie kleuren, zooals de veelvormige rijke verscheidenheid bolgewassen. Zoodra, na het ook geel-bloeiend speenkruid, de gewone boterbloemen zich vertoonen bij honderd- en later bij duizendtallen in het malsche jonge gras der weiden, is in waarheid de lente in aantocht.

Een citroengeel kleed wuift in de verte, door den wind licht bewogen; 't is de bloei der wilgeboomen, die welig tieren aan den oever der vaart of in den moerassigen bodem der uiterwaarden.

In woorden is het niet nit te drukken; doch men beproeve zich nu eens voor te stellen hoe aangenaam het verzamelen van al die vormen zijn moet voor den in ernst die schatten beminnenden bloemenvriend.

Dat inzamen roemt men botaniseeren, en het is die liefhebberij, welke door menigen onkundige voor het minst nuttig, een denkend mensch onwaardig deel der plantenkunde wordt gehouden.

Dat bewaren van de op een bepaalde plaats groeiende planten — want als van zelf bepaalt ieder zich tot de omstreken zijner woonplaats — dat bewaren is de beste, vaak de eenige weg om nauwkeurig en stelselmatig zich kennis dier planten eigen te maken; want aldus heeft men altijd de gevonden vormen tot zijn beschikking, ter vergelijking met andere. Uit een oogpunt van genot verdienen verzamelingen goed gedroogde en oordeelkundig gerangschikte planten aanbeveling;

omdat zij in staat zijn dengeen, die in de Flora zijner woonplaats thuis is, 's winters geheel en al te verplaatsen naar de gedurende den geëindigden zomer doorwandelde landschappen. (Zie, mijn opstelletje over »Winterbloemen.»)

Welk een voorrecht! Terwijl buiten de stormwind giert, de sneeuw de daken met een wit kleed overtrekt, of een steeds in dikte toenemende ijskorst het water bedekt, terwijl alles dood schijnt te zijn door verstijving, genieten we bij het doorbladeren van ons herbarium.

Daarin vinden wij telkens voorwerpen, die levendig voor onze gedachten lieflijke tooneeltjes uit lente en zomer terugroepen. Enkele malen komt een zoete geur, aan sommige bloemen gedroogd méér nog eigen dan in verschen staat, ons geheugen sterker nog verhelderen, zooals van Munt, Thym, Honiggras en andere welriekende planten.

Dus wanneer we dat alles tezamen ons voorstellen, wat een veelzijdig nut springt dan op den voorgrond! Hoe verklaarbaar wordt het dan, dat enkelen tot die bezigheid zich voelen aangetrokken als een doel voor hun vrije oogenblikken, en hoezeer is dan dat voorbeeld voor navolging vatbaar!

B. P. VAN DER VOO.